

Attâf'a karşı çıkmışlardı. Taberioğulları sülâlesi başlarına buyruk hareket edemeyecekleri endişesiyle Hasan b. Ali'yi de istemediler ve başka bir valinin tayini için Fâtımî halifesi nezdinde girişimde bulundular. Ancak bu amaçla Mısır'a giden Ali et-Taberî ve Muhammed b. Abdûn, Halife Mansûr-Billâh tarafından tevkîf ettirildiği gibi Sicilya'da da Hasan b. Ali bunların oğullarının siyasî gücünü ortadan kaldırdı. Böylece Hasan b. Ali kısa bir süre içinde istikrarı sağladı; hristiyanlar da tekrar haraç ödemeye başladılar.

Hasan b. Ali Sicilya'da ve Güney İtalya'nın Calabria bölgesinde Bizans desteğindeki hristiyan ordularına karşı kazandığı zaferlerle haklı bir şöhrete kavuştu. 950 yılında Messina ve Reggio di Calabria'da hristiyanlarla giriştiği muharebelerde büyük üstünlük sağlayan Hasan b. Ali, Bizans İmparatoru VII. Konstantinos'u mütarekeye mecbur etti. Bu arada ele geçirdiği Reggio di Calabria'nın merkezine büyük bir cami yaptırdı ve halka burada namaz kılınmasına engel olunmamasını, hiçbir şekilde binaya zarar verilmemesini, bir tek taşına bile dokunulduğu takdirde Sicilya'da ve İfrîkya'daki kiliselerin yerle bir edileceğini duyurdu; fakat cami, kendisinin Sicilya'ya dönmesinden sonra çoğunlukta olan hristiyanlar tarafından yıkıldı. İmparator VII. Konstantinos İtalya ve Sicilya'daki Bizanslılar'a yardım için kuvvet gönderince Hasan b. Ali de Mansûr-Billâh'tan yardım istedi ve Afrika'dan yollanan büyük bir donanma, 7000 süvari ve 3500 piyadeden oluşan takviye birlikleriyle tekrar İtalya'ya geçerek Bizans ordusunu yendi (9 Zilhicce 340/7 Mayıs 952).

Hasan b. Ali, Mansûr-Billâh'ın ölümünden (953) sonra yerine oğlu Ahmed'i bırakarak yeni halife Muiz-Lidînilâh'ın yanına gitti. Bu sırada Sicilya'dan İfrîkya'ya gönderilen bir Fâtımî gemisine Endülüs Emevî Halifesi III. Abdurrahman'ın deniz kuvvetleri tarafından el konulmasına hiddetlenen halife Hasan b. Ali'yi bir donanma ile Endülüs sahillerine yolladı. Hasan Meriye'ye (Almeria) saldırarak Endülüslüler'in gemilerini ateşe verip mallarını yağmaladı ve çok sayıda esir aldı; bu arada el konulan Sicilya gemisini de kurtardı. 965 yılında Ramettali hristiyanların yardım çağrısına olumlu cevap veren Bizans İmparatoru Nikephoros Phokas, General Niketas kumandasında Ermeni, Rus ve Trakyalı askerlerden meydana gelen bir ordu gönderdi. Hasan b. Ali'nin oğlu Ahmed de Halife Muiz-Lidî-

nillâh'tan takviye birlikler istedi. Bunun üzerine halifenin görevlendirdiği Hasan b. Ali, Arap ve Berberîler'den oluşan bir ordu ile oğlunun yardımına koştu. Bizans ordusu karada ve denizde ağır bir bozguna uğratarak General Niketas esir alınıp İfrîkya'ya gönderildi; ancak Hasan b. Ali Rametta kuşatması sırasında vefat etti. Hasan b. Ali, Sicilya'da mensubu olduğu Benî Kelb sülâlesinin adıyla bilinen ve yaklaşık doksan yıl hüküm süren yarı bağımsız bir hânedan kurmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, VIII, 471, 475, 493, 494, 497, 543, 555, 556; İbn Haldûn, *el-İber*, IV, 209; Zirikî, *el-A'lâm*, II, 217; Aziz Ahmad, *A History of Islamic Sicily*, Edinburgh 1975, s. 27-28, 30-31, 33; İhsan Abbas, *el-Arab fi Şıkkılliyye dirâse fi't-târîh ve'l-edeb*, Beyrut 1975, s. 44-45; Hittî, *İslâm Tarihi*, III, 964, 965; Hasan İbrâhim Hasan, *Târîhu'd-devleti'l-Fâtımiyye*, Kahire 1981, s. 100-104, 106; "Hasan", *İA*, V/1, s. 308; Fikret İşıltan, "Sicilya", a.e., X, 594-595; U. Rizzi-tana, "Kalbids", *EP* (İng.), IV, 496; R. Traini, "Şıkkılliyya", a.e., IX, 585.

🏠 HÜSEVİN ALGÜL

HASAN b. ALİ es-SANHÂCİ

(الحسن بن علي الصنهاجي)

el-Hasen b. Ali b. Yahyâ
b. Temîm es-Sanhâcî
(ö. 566/1170)

Merkezî Mağrib'de hüküm süren
Zirîler hânedanının son emiri
(1121-1148).

502 yılı Receb ayında (Şubat 1109) Sûse'de doğdu. Babasının ölümü üzerine tahta geçtiğinde henüz on iki yaşındaydı. Bu sebeple devletin idaresi Sandal el-Hâdim adlı siyasetten anlamayan cahil bir memlûkün eline geçti. Kısa bir süre sonra yönetimde gevşeme ve çözülme meydana geldi. Bu durumu fırsat bilen Norman Kralı II. Roger, Murâbit Hükümdarı Ali b. Yûsuf b. Tâşfîn'in kumandanlarından Ebû Abdullah İbn Meymûn'un Sicilya'ya hücumundan Hasan b. Ali'yi sorumlu tutarak Zirîler hânedanının merkezi Mehdiye'ye asker sevketti. Ancak şehri ele geçirmeye muvaffak olamadı (516/1122). Ertesi yıl 300 gemi ve 1000 süvariyle Hâsî adasına saldıran ve Deymas Kalesi'ni alan Normanlar, Hasan b. Ali'nin gönderdiği kuvvetler ve onların yardımına gelen öteki Arap ve Berberî kabileler tarafından ağır bir yenilgiye uğratıldı.

Hammâdî Emîri Yahyâ'nın kumandanlarından Mutarrif b. Hamdûn b. Ali, 529

(1135) yılında Mehdiye'yi denizden ve karadan muhasara altına alınca zor durumda kalan Hasan b. Ali, bölgedeki Benî Hilâl kabilesine mensup Araplar'dan ve Norman Kralı II. Roger'den yardım istedi. Hammâdî kuşatması onların yardımı sayesinde başarısızlıkla sonuçlandı. Hasan Hammâdîler'i bozguna uğratarak bazı gemilerini ele geçirdi. Bu vesile ile Roger'le bir saldırmazlık anlaşması imzalandı. Roger 531'de (1137) Cerbe'yi işgal ettikten sonra bütün İfrîkya sahillerini istilâ etti. 538'de (1143) Sefâkus'a saldıran Normanlar iki yıl sonra Karkene'yi işgal edip halkını kılıçtan geçirdiler. Hasan b. Ali, Kral Roger'e aralarındaki anlaşmayı hatırlatınca da Roger Zirîler'e tâbi olmayan bölgelere saldırdığını, anlaşmanın yürürlükte olduğunu söyledi. Ancak 543'te (1148) yeniden Mehdiye'ye hücum etti. Roger'in emriyle yola çıkan Norman donanmasının kumandanı Corcî b. Mihâil el-Antâkî, müslümanların zaafalarını ve kıtlık yüzünden şehrin müdafaasız bırakıldığını bildiğinden bu defa şehri işgale muvaffak oldu (2 Safer 543/22 Haziran 1148). Hasan b. Ali ailesi ve askerleriyle birlikte şehri terketti. Böylece İfrîkya'daki Zirîler hânedanı tarihe karışmış oldu.

Mehdiye'den ayrıldıktan sonra Mâleka Emîri Muhrîs b. Ziyâd'ın yanına giden Hasan b. Ali es-Sanhâcî, burada beklediği ilgiyi göremeyince iyi ilişkiler içinde olduğu Fâtımîler'in hâkimiyetindeki Mısır'a gitmek istedi. Ancak Corcî tarafından süreklili takip edildiği için amcazadesi Yahyâ b. Azîz el-Hammâdî'nin yanına Bicâye'ye gitti. Muvahhidler'in kurucusu Abdülmü'min'in Bicâye'yi zaptına kadar orada kaldı (547/1152). Abdülmü'min ile birlikte İfrîkya seferine katıldı (555/1160) ve daha sonra Mehdiye'de öldü.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn İzârî, *el-Beyânü'l-muğrib*, I, 308-314 vd.; İbnü'l-Hatib, *A'mâlü'l-a'lâm* (nşr. E. Lévi-Provençal), Beyrut 1956, s. 33; İbn Haldûn, *el-İber*, VI, 161; Kalkaşendî, *Şubhu'l-a'sâ*, V, 121; Muhammed el-Bâcî el-Mes'ûdî, *Hulâşatü'n-nakıyye fi ümerâ'i İfrîkiyye*, Tunus 1283, s. 51; H. R. Idris, *La Berbérie orientale sous les zirides*, Paris 1962, I-II, tür.yer.; Zirikî, *el-A'lâm* (Fetullah), II, 202-203; Seyyid Abdülazîz Sâlim, *el-Mağribü'l-kebir: el-aşrû'l-İslâmî*, Beyrut 1981, II, 678-681; Abduh Abdülazîz Kalkile, *el-Belâtu'l-edebî li'l-Mu'iz b. Bâdis*, Riyad 1403/1983, s. 40 vd.; Afîfî Mahmûd İbrâhim, *Benü Ziri ve 'alâkatühümü's-siyâsiyye bi'l-kuwa'l-İslâmiyye fi havzi'l-bahri'l-mütevassıt: 362-543 h.*, Kahire 1989, s. 40-43, 46, 74, 109-110, 165-166; G. Marçais, "Zirîler", *İA*, XIII, 576.

MEHMET ÖZDEMİR